

Podoby participativního rozpočtování v našem okolí

Participativní rozpočtování je demokratický proces, ve kterém členové komunity přímo rozhodují o využití části veřejného rozpočtu. Původní brazilský model participativního rozpočtování pocházející z města Porto Alegre se postupně rozšířil do celého světa. Rozšiřování také způsobilo různorodost aplikovaných podob, často uzpůsobených lokálním podmínkám. Rozmanité podoby se nacházejí v českém i slovenském prostředí. Můžeme je však opravdu nazývat participativními rozpočty?

Vznik participativního rozpočtování je datován do konce 80. let do brazilského města Porto Alegre. Za dobu své existence v tomto městě, ale i v jiných brazilských městech, kam se velmi rychle rozšířil, se stal nástrojem, který úspěšně bojuje se sociální a politickou exkluzí. Stal se dokonce natolik etablovaným, že vydržel i stranické výměny politického vedení města a nyní již političtí aktéři nepochybuji nad jeho další realizací.

Brazilský model z Porto Alegre bývá odborníky označován jako ideální model, model fungující již téměř dvacet pět let, který za dobu své existence dovedl celý proces do pomyslného ideálu. Jeho rozšiřování do dalších oblastí by mělo být jednou z priorit snah o zapojení občanů do rozhodovacích procesů. Avšak jeho rozšiřování přináší také úskalí v podobě úmyslného a účelného přetváření koncepce až do podoby, která již nemá s původním modelem nic společného. Dochází tak k vyprazdňování pojmu participativního rozpočtování.

Příkladem může být participativní rozpočtování ve slovenském hlavním městě. Bratislavský model, ve kterém jsou občané přímo zapojeni nejen do rozpočtování, ale také přímo do realizace projektových aktivit, se již vzdaluje původnímu brazilskému modelu. Navíc, jak se nyní ukazuje přímo v Bratislavě, je obtížné najít osoby, organizace či uskupení občanské společnosti, jenž by vybrané financované projekty byly schopny realizovat. Současný stav participativního rozpočtování v Bratislavě je velmi neuspokojivý, jak již delší dobu upozorňuje hlavní iniciátor akce organizace Utopia. Alokovaná částka je nízká, propagace ze strany města téměř nulová a proces se postupně okleštuje na pouhé anketní dotazování.

Česká praxe má s participativním rozpočtováním také podobné zkušenosti. Příkladem může být participativní rozpočtování v městské části Praha 7. Podoba tohoto modelu je totiž také unikátní. Zasílání investičních návrhů občany na radnici, jistě nenaplnuje požadovanou informovanost občanů, jejich diskuzi a inkluzi. I přesto, že je v tomto případě proces napojen na tzv. Fóra zdravých měst, která realizují členové Národní sítě zdravých měst, nejedná se o model, který by nás posouval blíže ke spravedlivé participaci.

Uvedené příklady z našeho blízkého okolí ukazují, že ne každá akce, skrývající se za název participativního rozpočtování, jím opravdu musí být. Je tedy na Vašem posouzení, zda jsou uvedené modely opravdu participativními rozpočty v požadované kvalitě participace a deliberace nad veřejnými rozpočty, nebo zda se jedná o první „vlastovky“, které je potřeba důsledně podporovat a snažit se korigovat je správným směrem.

Výňatek z příspěvku předneseného na konferenci „Participativní demokracie: potenciál a limity“, Ústí nad Labem, 23. 4. 2015.

Vendula Venclíková